

ČESKÁ KLASIFIKACE NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ: PŘÍPAD OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ

CZECH CLASSIFICATION OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS: CASE OF CIVIC ASSOCIATIONS

Pavel Bachmann

Abstract: *Czech Classification of Non-profit Organizations (CCNO) was created in accordance with three principles: compliance with international standard ICNPO, compliance with Czech Classification of Economic Activities (CZ-NACE) and on the basis of the other currently used classifications of nonprofits [3]. It is just the latter principle, which is questioned in the presented paper. These classifications were rather created through ad hoc approach reflecting the needs of owners of databases than the actual structure of non-profit organizations. Therefore, the article aims on verification of the current classification functionality and possibly on the design of some improvements. Research was conducted by content analysis of websites from non-profit organizations (n=494) randomly selected from a single comprehensive database of Czech civic associations. Research findings show that the classification CCNO does not correspond to the most common form of NPO organization – the civic associations. The paper includes recommendations on embracing new subcategories focusing on sport activities into CCNO classification and also develops a new classification structure designated solely to civic associations.*

Keywords: *Classification, Non-profit organization, Civic Association, Czech Republic.*

JEL Classification: *O10, L33.*

Úvod

Neziskový sektor je, společně se státním a podnikovým sektorem, nezastupitelnou součástí každé demokratické země. Role neziskového sektoru, který je často nazýván také jako třetí sektor, spočívá v poskytování služeb tam, kde stát či trh nestačí. Např. Putnam tvrdí, že: tyto organizace produkují tzv. „sociální kapitál“, který definujeme jako normy důvěry a spolupráce, které umožňují společnostem fungovat. [12] Cílem podniku je zajištění maximálního zisku pro vlastníka či zaměstnance, cílem státních institucí je naplňovat potřeby tam, kde je nenaplňuje tržní sektor. Neziskový sektor se ale věnuje potřebám, které neuspokojují ani podniky, ani stát. [1;12;13]

Neziskový sektor je ve své podstatě institucionalizovaným produktem aktivit občanské společnosti dané země [1]. Občanská společnost se v naší zemi buduje už více než dvě desetiletí a její zásadní rozvoj přitom nastal zejména po přijetí České republiky do Evropské unie. Přes velmi nízkou politickou podporu se organizace občanské společnosti těší stále větší důvěře, a to zejména na místní úrovni. Pehe [9] v tomto případě poukazuje na zdůrazňování významu občanské společnosti Václavem Havlem a naopak opačnou vizi Václava Klause. Uvádí, že Klausova liberální vize bez

občanské společnosti má za důsledek to, že: „soukromé“ kolonizuje veřejný prostor, vytlačuje a vyhání vše, co nelze beze zbytku vyjádřit jazykem privátních starostí a cílů. Připomíná také, že Lipovetsky mluví o éře prázdnoty, lhostejnosti a kolektivního narcisismu a Putnam pak přímo o hrozivém úpadku občanské společnosti v dnešních USA.

Právě občanský (neziskový, dobrovolnický) sektor je podle Kosteleckého, Stachové a Čermáka [7] jednou z největších inovací dvacátého století. Zmiňují slova Salomona a Anheiera, že pokud považujeme zastupitelskou vládu za jednu z nejvýznamnějších sociálních invencí osmnáctého století a byrokratický aparát za výdobytek století devatenáctého, pak soukromá dobrovolnická aktivita vyúsťující v organizace občanské společnosti je nejvýznamnější sociální změnou století dvacátého. Neziskové organizace začínají dnes uskutečňovat řadu služeb, které byly dříve v působnosti veřejných institucí, což je zároveň i celosvětový trend [1; 12]. Z definice neziskového sektoru je možné odvodit charakter neziskových organizací či institucí. Jedná se o činnost, která má (pozitivní) vliv na člověka a je realizována bez nároku na finanční obohacení organizace či jednotlivců. Proto jsou neziskové organizace financovány prostřednictvím dárců. Těmi mohou být organizace veřejného (ministerstva, správa a samospráva, státní fondy, fondy EU) i soukromého charakteru (podniky, nadace). Peter Ferdinand Drucker [6] považuje za produkt neziskové organizace dokonce změněnou lidskou bytost.

Jestliže pro ekonomické činnosti byly tvořeny a budovány klasifikační systémy již za komunistického období, pak v případě neziskových organizací tomu tak pochopitelně nebylo. Vždyť jak bylo zmíněno dříve, neziskové organizace jsou nezastupitelnou součástí každé demokratické země. Klasifikace českých neziskových organizací se začala tvořit až v polovině první dekády tohoto tisíciletí, a to zásluhou Centra pro výzkum neziskového sektoru (dále jen CVNS).

1 Formulace problematiky

Studie se zaměřuje na zjištění současné struktury českých občanských sdružení a na současnou klasifikaci českých neziskových organizací. Neziskové organizace lze členit na základě řady kritérií. Možným rozdělením je například dle hlavního poskytovatele finančních prostředků, uplatňované Radou vlády pro nestátní neziskové organizace. Ta člení neziskové organizace na státní a nestátní neziskové organizace [14]. Jiným pohledem je rozdělení podle charakteru poslání, a to na vzájemně prospěšné a obecně prospěšné organizace [1; 12]. Tvorba Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (ICNPO – International Classification of Nonprofit Organizations) vycházela ze dvou základních hledisek – z hlediska ekonomické činnosti, do které se instituce zapojuje, a z hlediska její funkce nebo účelu. Třídění ekonomické činnosti je přitom obecnější. Neziskové instituce se v zásadě třídí do odvětví podle hlavního nebo typického produktu, který vyrábějí. Třídění podle účelu je specifitější a váže se na cíle, kterých organizace chce dosáhnout pomocí různých výdajů. [2] ICNPO rozděluje neziskové organizace do 12 skupin dle jejich činnosti. Jejich výčet je uveden v Tab. 1.

Tab. 1: Mezinárodní klasifikace neziskových organizací ICNPO

| | |
|--------------------------------|---|
| 1. Kultura, sport a volný čas | 7. Ochrana práv, obhajoba zájmů, politika |
| 2. Vzdělávání a výzkum | 8. Filantropie a dobrovolnictví |
| 3. Zdraví | 9. Mezinárodní aktivity |
| 4. Sociální služby | 10. Náboženství a církve |
| 5. Ochrana životního prostředí | 11. Hospodářská a profesní sdružení, odbory |
| 6. Komunitní rozvoj a bydlení | 12. Činnosti jinde neuvedené |

Zdroj: [11]

Domácí, česká klasifikace byla, jak již bylo zmíněno, vytvořena CVNS, a to na základě diskuse vedené od r. 2005 a ukončené v únoru 2006. Cílem diskuse bylo vytvoření klasifikace, která by věrně zobrazovala strukturu českého neziskového sektoru a která by zároveň byla převoditelná na klasifikaci INCPO. [4] Shrnutí získaných poznatků pak umožnilo vytvořit Českou klasifikaci neziskových organizací (dále také ČKNO).

Tvorba domácí klasifikace vycházela dle CVNS z následujících principů [3]:

- (1) Klasifikace musí umožnit mezinárodní srovnání, tzn., že musí existovat snadná převoditelnost mezi ČKNO a ICNPO;
- (2) ČKNO by měla zároveň respektovat strukturu českého neziskového sektoru a zvyklosti pro třídění neziskových institucí. Při úpravách byla brána v potaz všechna dosud používaná členění, která slouží jak pro potřeby evidence neziskových institucí, tak pro účely jejich zkoumání. Konkrétně se jednalo o tyto zdroje:
 - Databáze neziskových organizací (Informační centrum neziskových organizací, o.p.s.)
 - Hlavní oblasti státní dotační politiky (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace),
 - Informační systém NNO (Ministerstvo financí ČR)
 - Neziskové organizace v ČR a informační technologie (Attavena, o.p.s.)
 - Analýza firemních nadačních subjektů (Fórum dárců)
 - Kormidlo, katalog odkazů občanské společnosti (Econnect).

Vytvořená klasifikace měla být v maximální míře převoditelná na tehdejší Odvětvovou klasifikaci ekonomických činností (OKEČ).¹

¹ Od září 2007 byla klasifikace přejmenována na CZ-NACE

Na základě těchto principů byla vytvořena klasifikace zobrazená v Tab. 2.

Tab. 2: Česká klasifikace neziskových organizací

| |
|--|
| 1. KULTURA, UMĚNÍ A MÉDIA (1.1 Umělecká tvorba, interpretace a distribuce, 1.2 Média, hromadné sdělovací prostředky a vydavatelství; 1.3 Uchování, ochrana a rozvoj kulturního bohatství; 1.4 Zájmové činnosti v oblasti kultury a umění) |
| 2. SPORT (2.1 Sportovní činnosti, 2.1 Sportovní areály) |
| 3. REKREACE A VOLNÝ ČAS (3.1 Rybářství a myslivost; 3.2 Honební společenstva; 3.3 Hobby; 3.4 Společenské kluby a ostatní rekreace) |
| 4. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ (4.1 Předškolní výchova; 4.2 Základní vzdělávání; 4.3 Střední všeobecné vzdělávání; 4.4 Střední odborné vzdělávání; 4.5 Vyšší a vysoké vzdělávání; 4.6 Mimoškolní výchova dětí a mládeže; 4.7 Celoživotní vzdělávání; 4.8 Organizace podporující vzdělávání) |
| 5. VÝZKUM (5.1 Přírodní a technické vědy; 5.2 Společenské a humanitní vědy) |
| 6. ZDRAVÍ (6.1 Ústavní zdravotní péče; 6.2 Ambulantní zdravotní péče; 6.3 Duševní zdraví a návykové onemocnění; 6.4 Záchrané služby; 6.5 Zdravotní osvěta) |
| 7. SOCIÁLNÍ SLUŽBY (7.1 Péče o děti a mládež; 7.2 Péče o rodinu; 7.3 Péče o zdravotně postižené; 7.4 Sociální služby pro seniory; 7.5 Svépomoc; 7.6 Sociální služby pro potřebné; 7.7 Práce a zaměstnanost) |
| 8. KRIZOVÁ POMOC (8.1 Dobrovolné sbory hasičů; 8.2 Ostatní záchranné systémy) |
| 9. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (9.1 Kontrola a snižování znečištění; 9.2 Ochrana přírodních zdrojů; 9.3 Zkrášlování životního prostředí a péče o zeleň a krajinu; 9.4 Ochrana zvířat; 9.5 Trvale udržitelný rozvoj) |
| 10. ROZVOJ (10.1 Místní rozvoj; 10.2 Hospodářský rozvoj; 10.3 Společenský rozvoj) |
| 11. BYDLENÍ (11.1 Společenství vlastníků jednotek; 11.2 Ostatní bydlení) |
| 12. PRÁVO A OBHAJOBA ZÁJMŮ (12.1 Prosazování a obhajoba zájmů; 12.2 Právo a právní služby) |
| 13. POLITIKA (13.1 Politické strany a hnutí) |
| 14. ZPROSTŘEDKOVÁNÍ DOBROČINNOSTI A DOBROVOLNICTVÍ (14.1 Grantové nadace; 14.2 Zprostředkování dobrovolnictví) |
| 15. MEZINÁRODNÍ ČINNOSTI (15.1 Rozvojová a humanitární pomoc; 15.2 Přátelství a porozumění mezi národy) |
| 16. NÁBOŽENSTVÍ (16.1 Círky a náboženské společnosti) |
| 17. HOSPODÁŘSKÁ A PROFESNÍ SDRUŽENÍ, ODBORY (17.1 Hospodářské svazy; 17.2 Profesionální sdružení a komory; 17.3 Odbory) |
| 18. ČINNOSTI JINDE NEUVEDENÉ (18.1 Činnosti jinde neuvedené) |

Zdroj: [2]

Jak bylo již uvedeno, CVNS vycházelo při tvorbě nové klasifikace ze tří principů. Byly jimi soulad nové klasifikace s ICNPO, soulad s OKEČ a také shoda se současným členěním neziskového sektoru a jeho strukturou. Právě na naplnění třetího z principů se blíže soustřeďuje předložená studie. Databáze využitá CVNS k zobrazení struktury byly totiž vytvářeny spíše způsobem *ad hoc* na základě potřeb vlastníků databází, než aby odrážely skutečnou strukturu neziskového sektoru. Zároveň žádná z těchto databází není úplná. Např. databáze Informačního centra neziskových organizací² byla vytvářena dobrovolným zveřejněním aktivních organizací, databáze

² Informační centrum neziskových organizací, o.p.s. bylo v r. 2007 přejmenováno na Neziskovky.cz

na serveru Ministerstva financí ČR pak poskytuje informace pouze o organizacích, které získaly státní dotační podporu, atp.

2 Metody

2.1 Cíl, formulace výzkumných otázek a použité metody

Z důvodů uvedených v předchozí kapitole se článek zaměřuje na ověření funkčnosti současné klasifikace ČKNO, a to na základě zjištění současné struktury českých neziskových organizací. Zároveň předložená práce identifikuje případné problémové oblasti této klasifikace. Vzhledem k tomu, že 90 % českých neziskových organizací je tvořeno organizacemi s právní formou občanského sdružení, bylo šetření orientováno právě na tuto právní formu.³

Pro naplnění cílů výzkumu byly formulovány následující výzkumné otázky:

1. Jaká je současná struktura českých občanských sdružení?
2. Je ČKNO vhodnou klasifikací pro občanská sdružení?
3. Jaké změny ve struktuře ČKNO by bylo případně vhodné provést?

První otázka „*Jaká je současná struktura českých občanských sdružení?*“ poskytuje základní východisko pro naplnění vymezeného cíle. Struktura byla zjišťována prostřednictvím rozboru webových stránek sdružení. Ze vzorku 1623 občanských sdružení se jednalo o 494 subjektů s dostupnými webovými stránkami. U ostatních sdružení (1 160) neexistovaly dostupné webové stránky, ze kterých by bylo možno zjistit zaměření daného subjektu.

Otázka „*Je ČKNO vhodnou klasifikací pro občanská sdružení?*“ navázala na výsledky otázky předchozí. Při posouzení vhodnosti se studie zaměřuje především na konzistentní charakter organizací zastoupených v jednotlivých kategoriích a podkategoriích. Vychází tedy ze skutečnosti, že jednotlivé kategorie by měly poskytovat určitý hlavní nebo typický produkt a zároveň mít podobný účel existence, podobně jako je tomu u mezinárodní klasifikace ICNPO. Zároveň je při posuzování vhodnosti nutno respektovat i skutečnost, že ČKNO nebyla vytvořena pouze pro občanská sdružení, ale slouží i dalším právním formám neziskových organizací.

U otázky třetí týkající se *změn struktury ČKNO a jejich provedení* je třeba vzít v úvahu omezení vymezená již dříve při tvorbě této klasifikace Centrem pro výzkum neziskového sektoru, tj. návazností na mezinárodní klasifikaci ICNPO a tuzemskou klasifikaci OKEČ. Při zohlednění těchto limitů je následně možné navrhnout změny vyplývající ze současné struktury občanských sdružení, příp. dalších organizací vznikajících dle zákona o sdružování občanů.

Výzkumný vzorek byl získán náhodným výběrem 2 000 organizací ze Seznamu občanských sdružení, odborových organizací a organizací zaměstnavatelů vzniklých na základě zákona č. 83/1990 Sb. (dále jen Seznam sdružení), který je zveřejněn na stránkách Ministerstva vnitra ČR. Seznam sdružení je jediným úplným výčtem

³ Český statistický úřad evidoval v r. 2010 celkem 80 075 neziskových organizací (bez organizačních jednotek sdružení), z čehož bylo 72 111 (90,1 % z celkového počtu) občanských sdružení. [8]

organizací (dále také subjekt nebo sdružení⁴) vzniklých dle zmíněného zákona. V první fázi zpracování dat bylo z výběru vyřazeno 377 subjektů bez právní subjektivity, tj. bez přiřazeného identifikačního čísla organizace (dále jen IČO), kterými byly především odborové organizace a organizace zaměstnavatelů. Ve druhé fázi zpracování bylo ze zbývajících 1623 sdružení vybráno 494 subjektů s dostupnými webovými stránkami. Další výzkum byl realizován na základě obsahové analýzy webových stránek. Sběr dat a následná analýza proběhly v období od října do prosince roku 2011.

3 Výsledky

3.1 Jaká je současná struktura českých občanských sdružení?

Na základě obsahové analýzy webových stránek 494 subjektů obsažených ve výzkumném vzorku bylo provedeno zjištění jejich předmětu a účelu činnosti. Z výsledků šetření vyplývá, že více než třetina organizací (34,8 %) je zaměřena na sportovní činnosti, necelá pětina poté na sociální služby (18,2 %) a přibližně šestina organizací se zabývá kulturní, uměleckou nebo mediální činností.

Tab. 3: Rozložení zkoumaných organizací do kategorií dle klasifikace ČKNO

| Název kategorie | Výskyt abs., % | | Výskyt abs., % | |
|--------------------------|----------------|------|---|--------|
| 1.Kultura, umění a média | 79 | 16,0 | 10.Rozvoj | 24 |
| 2.Sport | 172 | 34,8 | 11.Bydlení | 4 0,8 |
| 3.Rekreace a volný čas | 27 | 5,5 | 12.Právo a obhajoba zájmů | 5 1,0 |
| 4.Výchova a vzdělávání | 16 | 3,2 | 13.Politika | 0 0,0 |
| 5.Výzkum | 4 | 0,8 | 14.Zprostředkování dobročinnosti a dobrovolnictví | 0 0,0 |
| 6.Zdraví | 6 | 1,2 | 15.Mezinárodní činnosti | 8 1,6 |
| 7.Sociální služby | 90 | 18,2 | 16.Náboženství | 0 0,0 |
| 8.Krizová pomoc | 5 | 1,0 | 17.Hospod. a profesní sdružení, odbory | 20 4,0 |
| 9.Životní prostředí | 17 | 3,4 | 18.Činnosti jinde neuvedené | 17 3,4 |

Zdroj: vlastní zpracování autora

3.2 Je ČKNO klasifikací vhodnou pro občanská sdružení?

ČKNO je klasifikací založenou na rozdělení do skupin, v rámci těchto skupin se pak neziskové organizace dělí dále do podskupin. Pro identifikaci možných problémových oblastí byla tedy nejdříve analyzována proporcionalita zastoupení v jednotlivých skupinách a podskupinách. Předchozí Tab. 3 ukazuje, že 69,0 % občanských sdružení spadá do pouze tří z celkem 18 skupin klasifikace ČKNO. Z hlediska podskupin se vymyká především podskupina Sportovní činnosti (33,8 % organizací ze vzorku je soustředěno v jedné z celkem 56 podskupin) a podskupina Umělecká tvorba, interpretace a distribuce (10,9 %). Naopak ve 38 podskupinách se nacházelo méně než pět organizací a 26 podskupin neobsahovalo žádnou organizaci. Podrobnější výsledky poskytuje Tab. 4.

⁴ Seznam sdružení spravovaný Ministerstvem vnitra ČR eviduje všechny organizace vznikající dle zákona o sdružování občanů. Pro účely tohoto příspěvku jsou za sdružení považovány všechny takto vzniklé subjekty zařazené do výzkumu. Viz: <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>

Tab. 4 Klasifikační podskupiny s nejvyšší a nejnižší četností zastoupení organizací

| Název podskupiny | Výskyt | |
|--|--------|------|
| | abs. | % |
| 2.1 Sportovní činnosti | 171 | 33,8 |
| 1.1 Umělecká tvorba, interpretace a distribuce | 55 | 10,9 |
| 7.3 Péče o zdravotně postižené | 27 | 5,3 |
| 7.1 Péče o děti a mládež | 25 | 4,9 |
| ... | | |
| 2.2 Sportovní areály | 1 | 0,2 |
| 11.1 Společenství vlastníků jednotek | | |
| 17.3 Odbory | | |
| 1.2 Média, hromadné sdělovací prostředky a vydavatelství | 2 | 0,4 |
| 5.1 Přírodní a technické vědy, 5.2 Společenské a humanitní vědy | | |
| 7.5 Svépomoc | | |
| 9.1 Kontrola a snižování znečištění | | |
| 10.3 Společenský rozvoj | | |
| 3.2 Honební společenstva | 0 | 0 |
| 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 a 4.6 Předškolní, základní, střední, vyšší a vysoké vzdělávání a mimoškolní výchova; | | |
| 6.1 Ústavní a 6.2 Ambulantní zdravotní péče; 6.4 Záchrané služby, 6.5 Zdravotní osvěta | | |
| 7.7 Práce a zaměstnanost; | | |
| 8.1 Dobrovolné sbory hasičů; | | |
| 10.2 Hospodářský rozvoj; | | |
| 12.2 Právo a právní služby; | | |
| 13.1 Politické strany a hnutí; | | |
| 14.1 Grantové nadace, 14.2 Zprostředkování dobrovolnictví; | | |
| 16.1 Církev a náboženské společnosti | | |

Zdroj: vlastní zpracování autora

Právě u podskupin, kde se kumulovalo více organizací, bylo realizováno další šetření zaměřené na konzistenci z hlediska poskytovaného produktu a účelu organizace. Podíváme-li se blíže např. na zmíněné sportovní organizace, zjistíme, že ze současné klasifikace nelze zjistit, zda se jedná o organizace obecně nebo vzájemně prospěšné, zda provozují daný sport amatérsky nebo profesionálně, pravidelně či nahodile. Zároveň jsou všechny sporty řazeny do jedné kategorie bez ohledu na skutečnost, zda jde o poker, východní bojové umění nebo profesionální kopanou. Podobně je tomu i u umělecké tvorby. Na jedné straně zde v jedné kategorii existují profesionální a světově uznávané soubory a na straně druhé sousedské zpívání či místní folklór. Přes skutečnost, že některé klasifikační podskupiny jsou primárně určené pro jiné právní formy⁵, je zřejmé, že ČKNO neodráží potřeby organizací zřizovaných dle zákona o sdružování občanů.

⁵ Jedná se např. o skupiny 4. Výchova a vzdělávání, 5. Výzkum, 6. Zdraví, 13. Politika ve kterých se angažují především státní neziskové organizace a skupinu 16. Náboženství, typickou pro církevní a náboženské společnosti.

3.3 Jaké změny ve struktuře ČKNO by bylo případně vhodné provést?

Případná úprava současné struktury ČKNO musí samozřejmě respektovat návaznost na další klasifikace ekonomických subjektů i na mezinárodní klasifikaci ICNPO. Již v roce 2006 upozorňoval CVNS [3] při finalizaci klasifikace na tyto problémy:

- *Skupina 2. Sport je poměrně široká a zahrnuje jak amatérský, tak profesionální sport, dále sport mládeže a provoz sportovních zařízení.* Bohužel pro tuto oblast existují jen dvě kategorie OKEČ, které dělí sportovní činnosti na „Provoz sportovních areálů a stadiónů“ a „Ostatní sportovní činnosti“, a tak další dělení v současné době není možné.
- *Zařazení některých činností do hlavní skupiny ČKNO je problematické.* V ČKNO byla vytvořena nová podskupina 3.1 Volný čas dětí a mládeže, protože existuje adekvátní kategorie OKEČ „Činnosti organizací mládeže“. V ICNPO jsou však tyto činnosti řazeny spíše pod sociální služby. Volnočasové aktivity nesou ale také prvky výchovy, takže by tato podskupina mohla být zařazena i do skupiny Vzdělávání.
- *Hlavní skupiny ICNPO a zároveň ČKNO jsou nejasně definovány.* Hlavní skupina 14 Zprostředkování dobročinnosti a dobrovolnictví je vymezena podle činnosti, která však nemá svoji adekvátní kategorii OKEČ. Podle klasifikace ICNPO by jí odpovídala kategorie OKEČ „Ostatní finanční zprostředkování“, avšak do této kategorie není v ČR zařazena jediná nezisková instituce. Možným řešením je zahrnout sem jen nadační subjekty, které poskytují nadační příspěvky otevřené skupině osob.
- *Úzké hranice mezi podskupinami ČKNO.* Mezi podskupinami 10.2 Hospodářský rozvoj a 17.1 Hospodářské svazy je úzká hranice v případě podnikatelských subjektů – kritériem pro správné zařazení do podskupiny se může stát skutečnost, zda se jedná o členskou organizaci poskytující služby svým členům či nikoli. Podobně mezi podskupinami 2.1 Sport a 3.5 Společenské kluby a ostatní rekreace je úzká hranice – kritériem pro správné zařazení se může stát skutečnost, zda organizace pořádá soutěže či nikoli.

Na základě provedeného výzkumu mapujícího strukturu českých občanských sdružení lze uvedené problémy doplnit o další změny a doporučení v ČKNO:

1. V případě skupiny 1. Kultura, umění a média dochází k nadměrné kumulaci organizací v podskupině 1.1 Umělecká tvorba, interpretace a distribuce. Naopak podskupina 1.2 Média, hromadné sdělovací prostředky a vydavatelství je téměř nevyužita. Problematickým se jeví i rozdílnost mezi distribucí a hromadnými sdělovacími prostředky, což mohou být v řadě případů stejné organizace. Řešení je možné vidět buď ve využití Maďarské národní klasifikace neziskových organizací [4], nebo další klasifikace vytvořené autorem této studie (uvedena dále v diskusi).
2. Podskupiny zaměřené na sportovní činnosti měly být rozčleněny s ohledem na charakter těchto organizací. Vždyť v rámci jedné podskupiny je soustředěna více než třetina všech zkoumaných občanských sdružení. Z toho důvodu doporučuji podskupinu 2.2 Ostatní sportovní činnosti rozdělit na následující tři:

- 2.1 Profesionální sportovní činnosti, 2.2 Amatérské sportovní činnosti se stálou účastí v soutěžích a 2.3 Nesoutěžní sportovní činnosti
3. Podskupina Sportovní areály by zůstala zachována tak, aby odpovídala klasifikaci OKEČ. Dobrovolné sportovní činnosti by mohly být také přesunuty do podskupiny 3.4 Společenské kluby a ostatní rekreace, v tom případě by ale bylo vhodné její přejmenování, tak aby odrážel obě tyto skupiny.
 4. Do skupiny 18. Činnosti jinde neuvedené bylo zařazeno několik občanských sdružení zřízených církví a poskytující např. pomoc zdravotně postiženým, církevní mládežnické aktivity, aj. Z toho důvodu by bylo vhodné doplnit skupinu 16. Náboženství o podskupinu 16.2 Občanské aktivity církví. Také zde je možné hledat inspiraci v Maďarské národní klasifikaci neziskových organizací [4].
 5. V budoucím výhledu by bylo prospěšné uvažovat i o zřízení podskupiny věnované aktivitám spojeným s internetem. Výzkum ukázal, že takové organizace existují, ve vzorku bylo evidováno osm organizací (1,8 %) zabývajících se provozováním místní internetové sítě a jedna organizace provozující hudební server. Řešením by mohla být podskupina 1.2 Média, hromadné sdělovací prostředky a vydavatelství, přesto se však nejedná o shodnou činnost a při narůstající oblibě internetu je možné očekávat nárůst organizací tohoto typu.

4 Diskuse

Změny ČKNO učiněné pro lepší soulad s existující strukturou občanských sdružení by mohly být lépe patrné při vytvoření samostatné Klasifikace občanských sdružení (KOS). Při tvorbě této klasifikace byl zohledněn také budoucí vývoj právních předpisů, kdy se v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku a novými právními předpisy počítá s tím, že občanská sdružení budou fungovat výhradně jako veřejnoprávní korporace a nikoli jako organizace poskytující služby [15]. Navrhovaná klasifikace je k dispozici v Tab. 5.

Tab. 5: Návrh klasifikace organizací vznikajících dle zákona č. 86/1990 o Sdružování občanů

| Název kategorie | Možné podkategorie zohledňující existující strukturu občanských sdružení |
|------------------------------|---|
| 1.Kultura, umění a média | 1.1 Divadelní činnost 1.2 Hudební a taneční produkce 1.3 Uchování, ochrana a rozvoj kulturního bohatství 1.4 Průmyslový design a jemná řemesla 1.5 Film a fotografie 1.6 Internet a nová média |
| 2.Sport | 2.1 Profesionální sportovní činnost 2.2 Amatérská sportovní činnost v registrovaných soutěžích 2.3 Nesoutěžní sportovní činnosti 2.4 Sportovní areály |
| 3.Rekreace a volný čas | 3.1 Rybářství a myslivost 3.2 Hobby 3.3 Společenské kluby 3.4 Ostatní rekreace |
| 4.Výchova a vzdělávání | 4.1 Kluby rodičů a přátel školy 4.2 Školské rady 4.3 Jazykové kurzy |
| 5.Sociální činnosti | 5.1 Celoroční práce s dětmi a mládeží 5.2 Dětské tábory 5.3 Rodinné aktivity 5.4 Sociální činnosti seniorů 5.5 Ostatní sociální činnosti |
| 6.Životní prostředí | 6.1 Kontrola a snižování znečištění životního prostředí 6.2 Ochrana přírodních zdrojů 6.3 Zkrášlování místního životního prostředí 6.4 Ochrana zvířat 6.5 Trvale udržitelný rozvoj |
| 7.Právo a obhajoba zájmů | 7.1 Spotřebitelské organizace 7.2 Obhajoba práv potřebných a jinak dotčených obyvatel |
| 8.Profesní sdružení a odbory | 8.1 Profesní sdružení 8.2 Odborové organizace |
| 9.Činnosti jinde neuvedené | 9.1 Činnosti jinde neuvedené |

Zdroj: vlastní zpracování autora

Samozřejmě je třeba připomenout, že ani provedené výzkumné šetření neposkytuje dokonalý obraz struktury českých neziskových organizací. Za prvé mohou existovat zkrácení vycházející ze skutečnosti, že se jednalo o analýzu organizací, které disponovaly vlastními webovými stránkami. Při interpretaci výsledků je tedy třeba vzít v úvahu skutečnost, že organizace bez vlastní webové stránky nejsou do analýzy zařazeny. Důvody mohou být různorodé, od velmi malého rozsahu organizace, přes nepotřebnost webové prezentace až po nechuť informovat o vlastní činnosti. Za druhé by bylo možno polemizovat se skutečností, zda jsou občanská sdružení skutečně plnohodnotným reprezentantem neziskového sektoru. Ačkoli je jich početně jednoznačně nejvíce, tak díky velké volnosti zákona o sdružování občanů např. nelze

zjistit, kolik organizací již ukončilo svou činnost. Zároveň se zpravidla jedná o organizace velmi malého rozsahu.

Výsledky výzkumu bohužel není možné porovnat s podobnými výzkumy, jelikož takové ještě nebyly v České republice prováděny. Srovnatelným zdrojem popisujícím strukturu občanských sdružení by mohla být pouze studie Rohrbachera z r. 2007 [10] zaměřená na transparentnost těchto sdružení a potvrzující strukturu sdružení zjištěnou touto studií.

Závěr

Česká klasifikace neziskových organizací byla vytvářena na základě tří principů. Jeden z nich – soulad se skutečnou strukturou českých neziskových organizací – byl v rámci předložené studie ověřován. Výzkum byl proveden na vzorku neziskových organizací s webovou stránkou (n=494), které byly získány náhodným výběrem z jediné úplné databáze českých občanských sdružení. Výsledky ukazují, že klasifikace ČKNO neodpovídá struktuře této nejběžnější formy neziskové organizace.

Příspěvek doporučuje provedení částečných změn stávající klasifikace ČKNO, zejména v oblasti skupiny 2. Sport a zároveň navrhuje vytvoření samostatné klasifikace občanských sdružení. Nová klasifikace je sestavena nejen s ohledem na potřeby sdružení, ale také s vzhledem k budoucím změnám, kterými neziskové organizace s přijetím nového občanského zákoníku budou muset projít. Realizované změny navrhované v předloženém textu umožní vytvoření přesnějšího obrazu o struktuře českého neziskového sektoru.

Reference

- [1] BACHMANN, P.: *Management neziskové organizace*. Hradec Králové: Gaudeamus 2011. ISBN: 978-80-7435-130-3
- [2] CVNS. *Příručka o neziskových institucích v systému národních účtů*. Kapitola 3. [Cit. 2011-12-23]. Dostupné na WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/ICNPO_kap_3.pdf>
- [3] CVNS. Vytvoření České klasifikace neziskových organizací (ČKNO). [Cit. 2011-12-23].
- [4] CVNS. Závěry z diskuse „Klasifikace neziskových organizací“. [Cit. 2011-12-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.e-cvns.cz/?kod=3&action=diskuse&presenter=Diskuse>>
- [5] ČSÚ: *Sdělení Českého statistického úřadu ze dne 18. září 2007 o zavedení Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE)* [Cit. 2011-12-03]. Dostupné na WWW: <[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/sdeleni_%28cz_nace%29/\\$File/sdelen%C3%AD_CZ-NACE.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/sdeleni_%28cz_nace%29/$File/sdelen%C3%AD_CZ-NACE.pdf)>
- [6] DRUCKER, P.F. *Management neziskové organizace*. Praha: Management Press, 1994. ISBN: 80-85603-38-1
- [7] KOSTELECKÝ, T.; STACHOVÁ, J.; ČERMÁK, D. *Region a politika*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. ISBN: 80-7330-030-3. [Cit. 2011-12-12].

Dostupné na WWW: <http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/188_ST-02-07-Apro%20tisk.pdf>

- [8] NEZISKOVKY.CZ. *Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 – 2010*. [Cit. 2011-12-23]. Dostupné na WWW: <http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2011txt11819.pdf>
- [9] PEHE, J. *Impuls pro občanskou společnost: Eseje o třetím rozměru demokracie - Kapitola: Občanská společnost v soudobé diskusi (Václav V. Nekvapil (ed.), ELK, Praha) – 2004*. [on-line] [Cit. 2011-12-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi>>
- [10] ROHRBACHER, T. *Rozbor webových stránek občanských sdružení; analýza problémů transparentnosti a návrh na její zlepšení*. 2007. [Cit. 2011-05-03]. Dostupné na WWW: <www.mvcr.cz/soubor/studie-rohrbacher-pdf.aspx>
- [11] SALAMON, L.M.; ANHEIER, H.K. *The International Classification of Nonprofit Organizations: INCPO-Revision 1, 1996*. Baltimore: The John Hopkins University, Institute for Policy Studies, 1996. ISBN: 1-886333-23-8
- [12] SARGEANT, A. *Marketing Management for Nonprofit Organizations*. Oxford University Press. 2005. p.16. ISBN: 978-0-19-927182-5
- [13] SMUTEK, M. Dlouhodobé reformy sociálního blahobytu a sociálně-politické vládnutí. *Fórum sociální politiky*. Brno. ISSN: 1802-5854
- [14] ŠIMKOVÁ, E. *Management a marketing v praxi neziskových organizací*. 4. Aktualizované vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 174 s. ISBN 978-80-7435-012-2
- [15] ÚŘAD VLÁDY *Zápis ze schůze Výboru pro legislativu a financování Rady vlády pro nestátní neziskové organizace*. 26. května 2011 Úřad vlády. [Cit. 2011-05-12]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/legislativa-a-financovani/2008/zapis_VLF_05_26_2011.pdf>

Kontaktní adresa

Ing. Pavel Bachmann, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové,
Fakulta informatiky a managementu, Katedra managementu
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
pavel.bachmann@uhk.cz
Tel. číslo: 49 333 2378

Received: 23.12.2011
Reviewed: 21.02.2012
Approved for publication: 23.01.2013